

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S.
Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ
extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...**

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

XV. De Seditiõibus & Turbis.

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

poteris aliis benefacere. Secus, dum rivos alis, fontem exhauris: Neq; interea habitus tantum *Bonitatis* reperitur ad rectæ rationis normam applicatus, sed etiam in quibusdam hominibus reperitur *Indoles Naturalis*, ad eam propensa; Uti è contra in aliis *naturalis* quædam *Malignitas*. Sunt enim, qui ex ingenii proprii instinctu averfentur aliorum bonum. Et levius quidem *Malignitatis* genus, in morositatem cedit, aut perversitatem, aut præcipitem opponendi, & se in singulis difficilem præbendi libidinem, & similia: Gravius tamen illud, atq; altius, ad invidiam producitur, meramque *malitiam*. Huiusmodi homines in alienis calamitatibus fere florent, easque semper aggravant: Non digni certe, qui conferantur *cambus* illis, qui *Lazaris* delingebant ulcera, sed *muscis*, quæ cruda quæq; & excoxiata infestant. Non paucos reperies *Misanthropos*, quibus volupe est deducere homines ad suspendii ramum, neque tamen arborem habent in hortis suis, qualem *Timon* habuit. Ingenia ita disposita, non injuria vocare licet, humanæ naturæ vomitæ, & carcinomata. Sunt tamen hæc ligna accommodatissima, è quibus fiant *Mercurii Politici*; similia lignis incurvis, quæ bene navigiis extruendis conveniunt jactatione destinatis, non autem ædibus, quæ immortæ manent. Partes autem, & indicia *Bonitatis* sunt plurima. Si quis se erga Hospites & Peregrinos benignè humanumq; præbeat, arguit se *Munus Crvem*, sibi que cor esse non instat Insulæ, cæteris terris avulsæ, sed Continentis, quæ illis conjungitur. Si compatiatur afflictis, nobilitat sua præcordia, quæ non secus atque celebrata illa arbor, per sua vulnera, *Balsamum* exudat. Si facilis offensas remiserit, & delictorum gratiam fecerit, mentem indicat in alto positam esse, supra injuriarum jactum & tela. Si pro modicis beneficiis gratum se exhibeat, argumento est, pluris se æstimare hominum animos quam sarcinas. Supra omnia, si supremum illum *Sancti Pauli Apostoli*, perfectionis fastigium sit consecutus, ut devoveat se, atque anathematizet à *Christo*, propter salutem fratrum, indicio est, proxime illum accedere ad *Naturam divinam*, & quodammodo *Christo ipsi confirmari*.

XIV.

DE NOBILITATE.

DE *Nobilitate* prium agamus, ut est portio Reipublicæ; Deinde ut est conditio hominum particularium. *Monarchia*, in qua nulli prorsus *Nobiles*, semper pura est & absoluta *Tyrannis*; Cujusmodi est *Imperium Turcicum*. *Dignitatem* enim *Regalem* diluit *Nobilitas*, & *Vulgi* oculos à *Prosapia Regia* aliquantulum avocat. In *Democratiâ* vero, *Proceres* interdum non desiderantur: Imo Status ille popularis multo pacatior est, atque minus factionibus & turbis obnoxius, ubi non sunt *Stirpes Nobilium*: Illic enim in res ipsas oculi hominum conjiciuntur, non in personas; vel si omnino in personas, id fit, tanquam in maxime idoneis rebus gerendis, minime vero ut ratio habeatur *Insignium*, aut *Imaginum*, *Helvetiorum* Reipublicam satis florentem videmus licet Religionis Pægorumq; diversitas obfarcire videatur. Utilitas enim apud illos valet, non dignitas. Illa gubernandi forma, qua *Confederata Belgarum* Provinciæ utuntur, certe eminent: Ubi enim Paritas admittitur, ibi & *Consilia* ineuntur æquabilis. & *Tributa* penduntur alacrius *Nobilitum* potentia & auctoritas in

Monarchia, *Principi* ipsi impertit splendorem, sed potestatem imminuit; *Populi* vero animos auget, fortunas illorum deprimit, bene se res habet, cum *Nobiles* non sint potentiores, quàm aut Imperii aut *Justitiæ* ratio postulat: in eo tamen *Dignitatis* gradu sustineantur, ut insolentia popularis illorum reverentia, tanquam obice retundatur, antequam in *Regalem Majestatem* se effundat. Rursus, numerosa *Nobilitas*, quæ plerumq; minus potens est, Statum prorsus depauperat: Hinc enim profusa *Expensæ*: Atque insuper, cum necesse sit, tractu temporis, complures ex *Nobilibus* indigos fieri, sequitur divortium quoddam, sive malum temperamentum, inter honores & pecunias.

Quod vero ad *Nobilitatem* spectat in personis particularibus: venerationem certe habet, videre Castellum aut ædificium antiquum, quod nulla ruina invasit; aut etiam annosam & proceram arborem solidam & integram: quanto magis intueri antiquam *Nobilem Prosapiam*, à fluctibus, & procellis temporis illæsam? *Nobilitas* enim nova *Regia* potentia opus est, antiqua vero temporis solida. Qui ad *Nobilitatis* fastigium primi evenerunt, virtutis claritudine plerumq; posteris eminent, sed innocentia minime. Ad honores enim raro ascenditur, nisi per mixturam bonarum & malarum artium. Æquum vero est, ut *Virtutum* suarum memoria usque ad Posterum permanet; vitiis vero una cum ipsis moriatur: *Natalium* splendor industriam plerumq; minuit; atq; qui minus est industrius, alienæ invidet diligentia. Ad quod accedit, quod non datur, quo possint ulterius *Nobiles* promoveri. Qui vero in eodem loco *Balsamum* exudat alii ascendunt, invidiæ stimulis vix carebit. Contra, *Nobilitas* passivam invidiam omnino lenit; eo quod *Nobiles* in honorum possessione nati videntur. Sane *Reges*, quibus *Nobiles* adsunt prudentes & capaces, negotia sua mollius fluere sentient, si eos potissimum adhibeant. Etenim erga huiusmodi *Proceres* populus magis propendet, utpote notas quodammodo ad imperandum.

XV.

DE SEDITIONIBUS ET TURBIS.

Magni refert, ut *Pastores populi* Prognostica tempestatum Politicarum sciant; Quæ tunc maxima sunt, cum Res vergunt ad *Equalitatem*; non secus ac naturales tempestatates circa *Æquinoctia* invalescunt. Quemadmodum autem sæpe videre est status ventorum cavos, & veluti è longinquo; quin & similiter *Maris* tumores occultos ante procellam. Idem evenit ingruentibus procellis politicis:

--- Ille etiam cæcos instare tumultus

Sæpe monet, fraudeq; & operâ tumescere bella. Famosi libelli, & licentiosi & mordaces sermones in Status scandalum, cum passim volitant, & increbrescunt; similiter novarum rerum rumores mendaces, in Regiminis dedecus, undiq; jactati, & a vide à Populo excepti; sunt certe inter Prognostica *Seditionum*. Quo stemmate deducta sit *Fama*, cùm *Virgilius* depingeret, *Gigantum* sororè eam esse ponit: *Illam Terræ parens, irâ irritata Deorum, Extremam (ut perhibent) Cæo Encladeque sororem Progenit.*

Quali *Fama* fuissent *seditionum* præteritarum reliquæ: verum sunt illæ non minus, *Seditionum* futurarum præcursorices. Recte tamen utcumque

nota

notatū est, inter *seditiones tumultuosas*, & *seditiones rudes*, nil aliud fere interesse, nisi qualis est Discrepancia inter fratrem & sororem, masculum & feminam. Præsertim, si eo usque ingravescat malū, ut actiones status laudatissimæ, quæ merito plausum Vulgi mereretur, & Populi studia conciliare deberent, in deteriorem partem traducantur, & fugilientur. Hoc enim invidiæ molem grandem demonstrat: ut recte ait *Tacitus*, *Conflata magna invidia, seu bene seu male gesta premunt*. Neque propterea sequitur, quod quia *Fama* istæ inter turbarum signa numerentur, ideo earum suppressio severior, remedium contra turbas præstare intelligeretur; Nam ut plurimum, contemptæ facilius evanescunt, & conatus sedulus eas coercendi, nihil aliud fere efficit, quam ut durent magis.

Item illud genus obsequii, in exequendis iussis, de quo loquitur *Tacitus*, pro suspecto habendum: *Erant in officio, sed ramentum qui mallet imperantium mandata interpretari, quæ exequi*. Mandata discutere, detrectare, cavillationibus eludere, quod aliud sunt quam jugum jactare; & inobedientiam tentare: Præsertim, ubi in istis Disputationibus circa mandata, qui à parte mandatorum stant, loquuntur timide & molliuscule; qui autem adversantur, audacius & contumacius.

Etiā (ut bene notat *Machiavelus*) cum *Principes*, qui se pro Parentibus communibus gerere deberent, factioni alicui se adjungunt, idem fit, ac cum lembus, inclinatione nimia in alterum latus, evertitur. Hoc temporibus *Henrici Tertii*, *Gallorum Regis*, confirmatum est. Ipse enim, à principio, in Ligam pro extirpandis Protestantibus, se recipi voluit: At paulo post, eadem Liga contra ipsum *Regem* vertit. Cum enim Auctoritas *Principis* sit causa cujuspiam tanquam accessoria, & fortior insurgit aliqua obligatio, quam vinculum *Imperii*, *Reges* scipiūt de possessioe Auctoritatis suæ dejici.

Porro cum discordiæ, & duella, & factiones, palam & audacter se ostendant, indicio est, reverentiæ erga *Principem* exui. Motus enim *Procerum*, debet esse sicut motus *Planetarum*, sub primo *Mobili*, (juxta opinionem receptam,) qui rapide quidem circumferuntur secundum motum *primi Mobilis*, leniter autem reuoluntur in motu proprio. Quare si *Viri Primores*, & *Nobiles*, propriis motibus violenter rapiantur & (ut scite *Tacitus*) *liberius quam ut Imperantium meminissent*: orbes perturbari manifestum est. Reverentiæ enim idipsum est, quo *Reges* à Deo accinguntur, qui eam aliquando disrumperè minuitur; *Solvam cingula Regum*.

Rursum, cū aliqua ex quatuor *Imperii Columnis*, concutiatur aut labefactetur, (quæ sunt *Religio*, *Iustitia*, *Consilium*, *Opes*;) tum serenitas precibus imploranda est. Sed mittamus hæc *Prognostica Seditionum*, (circa quæ nihilominus intervenient nonnulla quæ iis tractandis majorem lucem præbere possint in sequentibus;) & primo de *Materia Seditionum*; postea de earum *Causis* & *Flabellis*; ultimo de *Remediis* nonnihil dicamus.

Materia Seditionum expendere res est consideratione dignissima. Tutissima enim via *Seditiones* evitandi (si tempora patientur) est, ut ipsam *materiam* è medio tollamus. Si enim fomes flammæ paratus sit, scintilla, quæ incendium facient, ex qua parte emicare possint, nemo facile dixerit. *Seditionum Materia* duplex est; *Magna inopia*, &

Præsentium rerum tadium. Certissimū est, tot esse pro turbis vota, quot sunt hominum res attritæ, & decoctæ fortunæ. Unde illa *Lucani* observatio, de *Itata Imperii Romani*, paulo ante *Bellum Civile*:

Hinc usura vorax, rapidumq; in tempore fœnus: Hunc concussa fides, & multis utile bellum. Hoc ipsum, *Multis utile bellum*, certum est indicium Status ad commotiones & turbas dispositi. Tum si Primorum hominum indigentia, ac res accisæ, cum summa plebis inopia & paupertate conjungantur, periculum imminet grave. *Rebelliones* enim, quæ à ventre ortum habent, pessimæ. Quantum vero ad alienationes animorum, & tadium rerum præsentium; Sunt certe illa, in corpore Civili, instar humorum malignorum in corpore naturali, qui ad calorem præternaturalem colligendum, & inflammationes, apti sunt. Nemo autem *Principum*, sui periculi magnitudinem metiatur, ex eo, quod iusta sint aut injusta, illa quæ animos populi alienant: Hoc enim esset vulgus rationis nimium capax putare, qui suo sæpe recalcitrant commodo. Neque etiam ex hoc gravamina, ex quibus invidia oritur, grandia sint aut exigua. Malevolentia enim ex omnibus ista periculossimæ sunt, ubi plus timetur, quam sentitur. *Dolendi modus, timendi non item*. Præterea, in maximis oppressionibus, ea quæ patientiam irritant, etiam animos frangunt: At in timoribus dispar est ratio. Neque rursus *Princeps*, aut Status, alienationem animorum, & invidiæ grassantem, minus pendat, quod aut sapius, aut diutius, illa fastidia animorum extuarunt, neque quicquam inde detrimenti Resp. cepit. Verum enim licet sit, quod non omnis vapor in procellam definat; Ita vere dici potest, ex altera parte, quod procella, licet sæpius pertranscant, tandem glomerantur & ruunt. Atque secundum Adagium illud *Hispanicum*: *Funiculus in sine, levisissima tensione rumpitur*.

Causæ seditionum hæc sunt: In rebus *Religionis innovatio*; *Tributa* & *censo*; *Legum* & *consuetudinum mutatio*; *Immunitatum* & *Privilegiarum violatio*; *Oppressio universalis*; *Indignorum ad Honores* & *Magistratus promotio*; *Alienigena*; *Caritas Annonæ*; *Milites invidiose dimissi*; *Factiones facta desperata*: Quicquid denique populū offendit, simulque eos in causa communi unit, & conspirare facit.

Quantum ad *Remedia*, *Præservativa* quædam confuse, & in genere, possunt assignari, de quibus differemus: Curatio autem legitima morbo particulari aptari debet. Itaque *Consilii* potius, quam *Præcepto*, relinquenda.

Primum contra *Seditiones Remedium*, & *Præventio*, hæc est: Omni cum opera & diligentia causam illam *Seditionum* *Materialem*, de qua diximus, amovere; Paupertatem intelligo Civium, & inopiam. Cui infervit, *Commercii Rationes* bene liberare; & bene librare; *Artifices* & *Manufacturas* introducere, & fovere; *Discidiam* & otium profligare; *Luxum* & profusionem *Sumptuariis Legibus* coercere; *Solum* & *agros* cultura lucrosissima subigere; *Rebus venalibus* pretia iusta imponere; *Census* & *Tributa* moderari; & *similia*. In genere præcavendum, ut incolarum multitudo (temporibus scilicet pacis, quando gladius nihil demerit) *Regni* provectus, quibus ali possit non exedat. Neque incolarum multitudo, utrius superflua sit, nec ne, capitum numero solum censenda est.

Sunt

Sunt enim pauciores, qui multum profundunt, & parum lucrantur, plus illi atterent Statum quam multo plures, qui majore parsimonia degunt, pecunias autem congeriunt. *Nobilium* igitur, & eminentioris dignitatis hominum, numerus auctus, magis quam pro analogia plebeiorum, celeriter Statum depauperat. Quod etiam facit *Clerus* numerosus: illi enim sorti Reipubl. nihil addunt. Idem quoque fit, cum plures in Litteris educantur, quam quibus victum suppeditare possint vocationes Civiles.

Neque praterendum est, quod cum omne publicæ opulentiae augmentum, ab exteris nationibus lucriferi necesse sit (quicquid enim alicubi adjicitur, alibi detrahitur,) Tria tantum esse, quæ Gens Genti vendit: *Materiam mercium, Manufacturam, & Vecturam.* Quæ quidem tres rotæ, si recte progrediantur, æstus divitiarum erunt uberiores. Sæpius autem contingit illud, de quo loquitur *Poëta: Materiam supererabit opus;* Nempe ut *Manufactura, & Vectura, Materia* pretium excedat, & Statum magis locupletet. Manifesti sunt hujus rei testes inferioris *Germania Populus;* Qui quidem Fodinas, non subterraneas illas, sed supra terram, præ omnibus Gentibus habent ditissimas.

Nihil autem prius debet esse aut consultius, quàm ut videat Magistratum Prudentia, ne pecuniarum thesauri apud paucos recondantur. Aliter enim facile fuerit, *Reipubl.* inter magnas opes fame perire. Nummus autem instat fimi non, fructificat, nisi per terram dispergatur. Hoc præcipue efficietur, supprimendo, aut saltem coercendo, voragines illas, *Fænoris, Monopoliorum, & Latifundiorum* in *Pascua* converforum & similiarum.

Quantum ad sedandas animorum offensiones, aut saltem ad molienda ea, quæ ab iis proveniunt pericula: Duo sunt, in omni Statu (ut notum est) *Subditorum* genera: *Proceres & Plebs.* Quævis harum partium sola, si infensa sit, non magnū subest periculum. Tardi enim sunt *Populi* motus, nisi à *Nobilibus* incitentur. *Nobiles* autem invalidi, nisi vulgus, sua sponte, ad motus aptum & prædispositum sit; Tum periculum revera ingruit, cum *Potentiores* expectent, dum *Aqua* moveantur apud *Vulgus*, ut ita demum animos exulceratos prodere possint. Fingunt *Poëta* *Cælicolas* *Jovem* ut vincirent conjurasse; Quod ubi *Jupiter* accepisset, *Minerva* consilio, *Briareum* Centimanum accersivit, ut in suppetias ei veniret. Proculdubio hoc Emblemata *Monarchas* monet, quam tutum & salutare sit eis, *Plebis* studia conciliare & retinere.

Licentiam nonnullam, sed moderatam, animis gravate affectis & malevolis indulgere ut ebulliant eorum dolores, & in fumos abeant, (modo insolentia absit, & audacia) utile sane est. Quin enim humores, ad interiores partes retrovertit; & vulnus in viscera sanguinem refundere cōpellit, ulcera mortifera, & exitialia apostemata inducit.

Ad molliendos exacerbatos & malevolos animos, partes *Epimethei* etiam ad *Prometheum* rite transferri possint. Neque enim reperitur remedium utilius. *Epimetheus*, ubi Mala & *Ærumnas* evolare sensisset, operculum vasi festinus imposuit, & in imo dolis spem reservavit. Certe, pollice & artificiose spem nutrire, & injicere, ac homines à spe alia in aliam circumducere, ex fortissimis est, contra venenum Malevolentiae, Antidotis. Neque certius

est judicium prudentis Regiminis, & rerum Administrationis, quam ubi homines spe continere possit, cum satisfaciendi copia non datur, atque ubi res tam providè tractantur, ut nullum malum ita preemtorie imminere videatur, quin aliqua se ostendat spei rima ad evadendum: Quod eo minus difficile factu est, qui tam privatis hominibus, quam factionibus, sibi ipsis adulari insitum est; aut saltem ostentare in gloriam suam, quod non omnino credunt.

Trita sane est, sed præcellens *Periculatorum*, quæ Malevolentiae minantur, *Cautio*, ut prævideatur, ne sit *Caput* aliquod ad quod populus intensus & exacerbatus confluere, & sub cujus præsidio in corpus aliquod coire, possit. *Caput* ego illum dico, & Duce[m] idoneum, qui *Nobilitate* & Existimatione celebratur; quique apud malevolos acceptus est & gratiosus, atque ad quem ora & oculos convortunt, quiq; etiam ipse in rebus suis privatis censeatur offensus. Quod genus virorum, aut Statui conciliandū est, idque non perfunctorie, sed solide, aut per alium aliquem, ex iisdem partibus retinendum, qui illi alteri se opponat, atque gratiam popularem in diversa trahat & seceat.

Ubique hoc obtinet, quod factiosas potentias & coitiones, qui contra Gubernationem *Imperij* frontem contrahunt, inter se committere, aut saltem diffidentiam inter eas seminare, *Remedium* haud contemnendum sit. Etenim male admodum agitur cum Rep. si illi, qui erga Imperium bene affecti sunt, discordiarum pleni exsistant; qui vero infensi, & maligni, arte conjungantur.

Adnotavi sæpius, ingeniosa & arguta dictoria, quæ *Principibus* improvise exciderunt, nonnullam scintillas ad *Seditiones* injecisse. Exitiale sibi vulnus infligit *Cæsar* eo dicto: *Syllanes civit Litteras, distare non potuit.* Spem enim omnem illud verbum præcidit, quam homines imbiberant, aliquando eum *Dictaturam* depositurum. Perdidit se ipsum *Galba* eo dicto: *Legi à se militem, non emi.* Inde enim milites de donativis desperarunt. *Probus* item propter eam vocem interit: *Si vixero, non opus erit amplius Romano Imperio militibus.* Etenim ob hæc verba milites animum desponderunt, Sunt & alia haud pauca ejusdem generis. Interest sane *Principibus*, in rebus ambiguis, & temporibus anxii, ut caveant quid dicant; præsertim in concisis his Sententiis, quæ veluti spicula volitant, & ex secreto pectoris eorum emissa putantur. Longiores enim & productiores Sermones obtusi sunt, & minus notantur.

Postremo, in omnes eventus habeant circa se *Principes*, personas nonnullas militia & fortitudine spectatas, ad reprimendas *Seditiones*, in primis motibus. Hoc enim si desit, magis trepidari solet in Aulis Principum, cum turbæ primo erumpunt, quam par esset. Et Status eo genere periculi laborat, quod *Tacitus* illis verbis innuit: *Aque is habitus animorum fuit, ut pessimum facinus auderent pauci, plures vellent, omnes paterentur.* Isti autem militares viri, fidi omnino esse debent, & bonæ existimationis, potius quam factiosi, aut populares; & cum cæteris *Proceribus* bene comparati. Aliter *remedium* morbo gravius.

XVI.

DE ATHEISMO.

Minus durum est, credere portentosissimis fabulis